

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 343.98

*П.Д. БІЛЕНЧУК**, канд. юрид. наук, проф.,
*В.І. ГАЄНКО***, канд. юрид. наук, доц.
*Л.В. БОРИСОВА***, *М.В. КОЗИР***

*Національна академія внутрішніх справ**
*Національний університет внутрішніх справ***

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Розглянуто правові питання використання Інтернет-технологій в Україні

Мережа Internet, як всесвітнє явище, в Україні стала доступна в 1991 р. - спочатку це було два-три вузли, що надавали послуги електронної пошти (e-mail), а в 1993 р. у Києві існували вже 6 основних Internet-сайти.

Вже до кінця 1994 р. в столиці нараховувалося до 5 тис. користувачів, а в цілому в Україні – 10-12 тис. З 1993 р. розвивається новий для мережі вид сервісу – *інформаційний*. 1995 рік став історичним початком “справжнього Internet”, коли користувачі масово стали міняти свої старенькі системи роботи з електронною поштою на сучасний “інтернетівський софт”. “Справжній Internet” почався з появою першого комерційного цифрового супутникового каналу з пропускною спроможністю 64 Кбіт/с. Крім того, до мережі продовжували підключатися користувачі. Ціни на комп'ютери та модеми, достатні для роботи в мережі, помітно знижувалися, як і сама вартість доступу до Internet.

Домашній комп'ютер вже не викликав здивування, і до Internet почали активно долучатися «приватні особи».

Продовжувало зростати інформаційне наповнення мережі. Web-сайт перестав бути “вотчиною” тільки Internet-провайдера. Крім чисто презентаційних сайтів різних фірм, з'являються і сайти з широким інформаційним наповненням: новини засобів масової інформації, законодавчі акти, огляди ринків різних товарів і послуг.

У цей же час розвивається мережа швидкісних цифрових каналів в Україні, які зв'язують Київ із регіонами.

На початок 1998 року український Internet нараховував більше 200 000 користувачів. В Україні виявляють великий інтерес до побудови Internet-

мереж, у тому числі й корпоративних мереж від ма-штабу підприємства до міжрегіонального. Розвиваються нові інформаційні проекти, з'являються перші електронні магазини. Останнім часом зростає інтерес користувачів до вітчизняних сайтів, незважаючи на те, що швидкість доступу до зарубіжних сайтів збільшилася в багато разів, яка для абонентів багатьох вузлів обмежена тільки швидкістю їх модемів. Приємно зазначити, що на серверах України тепер можна знайти масу інформації: від прогнозу погоди до цілих телепередач у спеціальному відеоформаті.

Internet можна уявити собі у вигляді мозаїки, складеної з невеликих мереж різної величини (“павутиння”), які активно взаємодіють одна з одною, пересилаючи файли, повідомлення тощо.

На конференції “Internet і суспільство”, що проходила в Гарвардському університеті (США), підкреслювалося, що завдяки розвитку Internet має місце “революція не тільки в технології, але й у відносинах між людьми”. З появою віртуальних університетів мільйони людей, що проживають у самих віддалених частинах світу, можуть отримати доступ до вищої освіти. У США понад 800 університетів і коледжів пропонують дістати вищу освіту по Internet, працюють курси підвищення кваліфікації і загальноосвітні курси. Це відкриває широкі перспективи перед американським ринком освіти, який може охопити весь світ. Однак, на думку американських вчених, для успішного застосування нових методів створення однієї технології недостатньо. Необхідно, щоб початкові школи інтегрували комп'ютери й Internet у свій учбовий процес.

Безсумнівно, зрештою, всі придуть до розуміння того, що настає ера інформації; потреба в ній

зростає і буде зростати лавиноподібне, кількість споживачів також. Internet відкриває людям доступ до комп'ютерних ресурсів. Наприклад, лектор товариства "Знання" може зв'язатися з комп'ютером NASA, який надасть йому інформацію про минуле, справжнє та майбутнє космічної науки і програми США. Священик може знайти Біблію, Коран, Тору, щоб процитувати потрібні уривки. Криміналісту надається можливість отримати з бази даних автоконцерну FORD дані про автомобіль для проведення автотехнічної експертизи. Спеціаліст знайде інформацію, яка цікавить тільки його, бо без надійної і оперативної інформації не можна йти в ногу з часом, розвивати науку і техніку на рівні кращих світових зразків.

Останнім часом визнають, що єдиною і розумною метою регулювання відносин, які пов'язані з Інтернет, є пристосування діючого законодавства до "реалій віртуального життя".

Серед областей правового регулювання в цьому випадку називають законодавство про засоби масової інформації, Цивільний і Цивільно-процесуальний кодекси (укладання угод з використанням засобів Інтернет, в тому числі, питання використання електронно-цифрового підпису, доказова сила електронних документів, визнання за доменними іменами властивостей охороноздатних об'єктів інтелектуальної власності), законодавство про конкуренцію (реклама в Інтернет).

Відносно місця держави у відносинах, що виникають з використанням Інтернет, юристи відзначають неможливість використовувати класичний принцип домілія, що визначає наявність певного фізично помітного зв'язку суб'єкта правовідношень з певною територією (місце проживання, місце знаходження), до відношень в інформаційному середовищі Інтернет, які не мають будь-якого чіткого територіального зв'язку з будь-якою державою.

Спеціалісти в області права визнають необхідність нормативного регулювання і в тих випадках, коли мережа Інтернет використовується як засіб інформаційного обліку і розвитку відношень, що регламентуються різними галузями права. Слід звернути увагу також на необхідність додаткового регламентування у зв'язку з використанням Інтернет-технологій в цивільно-правовій сфері.

Який же правовий режим використання мережі Інтернет в Україні?

По-перше, до нормативних актів, які регулюють питання використання цієї мережі в Україні відносяться міжнародні договори, до яких приєдналась Україна. Основним міжнародним документом є "Загальна Декларація прав людини"¹. Згідно її ст.19 "Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватись своїх переконань та

свободу шукати, одержувати поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів".

Ще один документ щодо цього питання – "Міжнародний пакт про громадянські і політичні права", який набрав чинності з 23 березня 1976 р., визначає, що:

1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватись своїх переконань.

2. Кожна людина має право на вільне висловлювання своєї думки; це право включає свободу шукати, отримувати і розповсюджувати всякого роду інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово, в друкованому вигляді, або художніх форм вираження, або іншими засобами за власним вибором.

3. Використання прав, передбачених у п.2 цієї статті, покладає особливі обов'язки та відповідальність. Використання може бути пов'язане з деякими обмеженнями, які повинні бути встановлені законом і бути необхідними:

- а) для поважання прав і репутації інших осіб;
- б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я та моральності населення.

По-друге, до нормативних актів, які регулюють використання Інтернет, відноситься національне законодавство.

Конституція України (ст. 34) визначає, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони життя і здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, підтримання авторитету неупередженості правосуддя.

У ст.9 Закону України "Про інформацію" зазначено, що всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними персонами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

Стаття 9 взаємодіє зі ст.ст. 10, 45-47 цього Закону, а також із Законами України: "Про науково-технічну інформацію", "Про захист інформації в

¹ З усіма нормативними документами, зазначеними в даному розділі, можна ознайомитися на сервері <http://www.rada.kiev.ua>.

автоматизованих системах”, “Про зв’язок”, “Про авторське право і сумісні права” та деякі інші. Крім цих законів першочергову роль відіграють прийнятий 4 лютого 1998 р. Закон України “Про Національну програму інформатизації” та Укази Президента України “Про деякі заходи щодо захисту інтересів держави в інформаційній сфері” та “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та широкого доступу до цієї мережі в Україні”. Особливу увагу необхідно звернути на Закон України “Про захист інформації в автоматизованих системах” від 5 липня 1994 р. Стаття 20 цього Закону надає право фізичним і юридичним особам в Україні встановлювати взаємозв’язки з автоматизованими системами інших держав з метою обробки, обміну, продажу, купівлі відкритої інформації.

Правову основу використання мережі Інтернет органами влади та правоохоронними органами складає система законодавчих та підзаконних нормативних актів, які визначають загальну допустимість чи конкретно регламентують порядок та умови її використання.

Першою основною нормою використання Інтернет в правоохоронній діяльності виступає Консти-

туція України від 26 червня 1996 р. На її основі приймаються відповідні Закони України.

Але цих нормативних документів не вистачає для правового забезпечення отримання, обробки й ефективного використання інформації, одержаної за допомогою Інтернету. Більшість із цих положень потребують зміни й доповнення, приведення у відповідність з потребами сьогодення. Необхідні зміни в політичному, термінологічному апараті співробітників правоохоронних органів, без яких неможливий діалог професійного спілкування із зарубіжними колегами, обмін досвідом, відпрацювання програмних документів, які б дозволили визначити пріоритети при розробці національного законодавства. Міжнародна юридична практика, проаналізована, систематизована, узагальнена в концептуальному відношенні, має стати невід’ємною складовою розвитку українського права і законодавства. Тому в найближчий час необхідно прийняти нові та внести доповнення до вже чинних нормативних документів, які б врегульовували інформаційні відносини в державі з застосуванням інформаційних технологій.

Надійшла до редколегії 03.10.2002

БИЛЕНЧУК П.Д., ГАЕНКО В.И., БОРИСОВА Л.В., КОЗЫРЬ М.В. ПРАВОВОЙ АСПЕКТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ В УКРАИНЕ

Рассмотрены правовые вопросы использования Интернет-технологий в Украине

BILENCHUK P.D., GAENKO V.I., BORISOVA L.V., KOZYR' M.V. A LEGAL ASPECT OF USAGE OF INTERNETS - KNOW-HOWS IN UKRAINE

The legal problems of usage of Internets - know-hows in Ukraine are reviewed

К.Л. БУГАЙЧУК

Національний університет внутрішніх справ

УДК 342.95

ПРО КОНЦЕПЦІЮ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ”

Розглянута концепція Закону України “Про основи державної системи профілактики адміністративних проступків”, актуальність прийняття, його завдання та зміст.

Актуальність роботи з підготовки законопроекту України “Про основи державної системи профілактики адміністративних проступків” зумовлена надзвичайно високим рівнем злочинності [1] та адмініс-

тративною деліктністю, відсутністю єдиної системи органів, які ведуть профілактичну діяльність, а також єдиного закону, що регулює цю діяльність по профілактиці адміністративних проступків. В даний